

Ympäristöetiikkaa vastuuttaa lukijan

■ PEKKA WAHLSTEDT

Markku Oksanen:

Ympäristöetiikan perusteet.

Luonne, historia ja käsitteet.

Gaudeamus 2012.

Markku Oksanen tarkastelee tärkeimpiä luonnon suojeluun liittyviä kysymyksiä kirjassaan *Ympäristöetiikan perusteet*. Oksanen ote on tieteellisen neutraali eikä tarjoa kysymyksiin lopullisia vastauksia.

Tiedettä, jonka sovellusten holliton käyttö on synyn ympäristön turmeltumiseen, pidetään myös kykenevänä pelastamaan luonto totaaliselta tuholta. Ilmastotieteilijät selvittävät ilmaston muuttumista, ekologit lajien sukupuuttoon kuoleamisen ja ekosysteemiin muuttumisen mekanismeja, ja yhteiskunta- ja taloustieteilijät tekevät laskelmia näiden muutosten ja niihin sopeutumisen taloudellisista ja sosiaalisista kustannuksista.

Tiede ei kuitenkaan pysty – vastoin yleistä oletusta – antamaan täysin varmoja ja tarkkoja tuloksia. Monet käyttävät tätä hyväkseen, ja esimerkiksi tupakkateollisuus vetoaa epävarmuustekijöihin puolustaessaan tuotteidensa vaarattomuutta terveydelle. Samoin ennustuksia ilmastonmuutoksesta ja sen aikaansaamasta tuhosta pidettiin spekulatiivisena vetoamalla laskelmien epävarmuuteen ja tulokinnanvaraisuuteen.

Tieteen kaikkivoipaisuuden haluulosta tulisi luopua ja myöntää, että niin tieteeseen kuin muuhunkin elämään kuuluu tietty epävarmuus. Tiedettä onkin arvosteltu

abstraktisuudesta ja irrallisuudesta sekä konkreettisten paikallisten ongelmien ohittamisesta tai vähätelystä. Paikallisilla ihmisillä on kuitenkin perinteen tuomaa hiljais-tietoa, joka ilmenee ennen kaikkea käytännön toiminnassa. Pelkkä paikallisuus ei sekään riitä, sillä paikallisten katse ei yllä globaalien ongelmien tasolle. Tarvitaan siis sekä abstraktia ja yleistä tieteellistä tietoa että rajoitunutta, mutta konkreettista paikallista ympäristön tuntemusta.

Entä miten motivoida paikallisia asukkaita, esimerkiksi metsänomistajia, hoitamaan ja vaalimaan omaisuuttaan? Jos vedotaan vapaaehtoisuuteen, harva vapaasta tahdostaan luopuu omistuksestaan pelkkien ympäristöarvojen vuoksi. Taloudelliset kannustimet vaikuttavat tehokkaimmin. Tämän takia tarvitaan myös lainsäädännöllisiä toimenpiteitä turvaamaan ympäristön monimuotoisuutta.

Ehkä tärkein ja filosofisin kysymys onkin, pitääkö luontoa suojella ainoastaan ihmisen tarpeiden vuoksi, vai onko luonnolla myös arvoa itsessään, joka loihii sen ympärille kunnioituksen sädekehän ja takaa luonnon koskemattomuuden ihmisen intressejä vastaan. Oksanen pohtii erilaisia argumentteja, joita on esitetty sekä luonnosta kokonaisuutena että etenkin ihmistä niin lähellä olevien eläinten oikeuksien puolesta.

Oksanen käy läpi erilaisten luontokäsitysten historiaa, mikä valottaa oivallisesti ongelman moniulotteisuutta. Kristinusko yhtäältä antoi luonnon, tuon Jumalan kuvan, ihmisen käyttöön, mutta toisaalta korosti sitä, että ihmisen on hoidettava hyvin tätä Jumalan lahjoittamaa kaunista puutarhaa.

Tieteen ja tieteen nimiin vanovan nykyajan kannalta merkitävä filosofi on etenkin Descartes. Hänelle luonto on tunnoton ja tiedoton kone, ja eläimetkin eroavat tavallisista koneista vain siinä, että insinöörin sijaan Jumala on rakentanut ne. Oksanen ei asiaa tarpeeksi korosta, mutta eikö nykyajan suruton luonnon riisto ja eläinkokeiden salliminen pitkälti johdu siitä, että ne hahmotetaan kausaalisten lakien mukaan toimiviksi koneiksi ja automaateiksi.

Oksanen tuokin esiin, että monet eläinten oikeuksien puolustajat, kuten Tom Reagan ja Peter Singer, vetoavat juuri niiden kykyyn tuntea iloa ja tuskaa siinä kuin ihmisetkin. Oksanen viittaa myös idän filosofian näkemyksiin, joiden mukaan koko luonto on jättäjäismäinen elävä ja tunteva Jumalan ruumis. Toisin kuin vastakohtaisuuksia suosiva länsimainen ajattelu, idän filosofeille luonto on jakamaton ykseys.

Charles Darwinin evoluutioteoria hahmottaa myös luonnon ykseytenä, jossa kaikki erot ovat suhteellisia ja liikkuvia. Esimerkiksi ihmisen ja eläimen välinen raja on veteen vedetty. Oksanen tuo esiin myös Darwinilta peräisin olevan mutta monien muidenkin käyttämän vertauksen ”etiikan kehästä”. Historiallinen kehitys kulkee spiraalinomaisesti toisensa sisään – sulkevien kehien kautta. Aluksi ihminen huomioi vain läheisimmät ihmiset ja suo vain heille oikeuksia. Sitten perheestä siirrytään heimoon, heimosta kansakuntaan, kansakunnasta ihmiskuntaan, ihmiskunnasta eläinkuntaan ja niin edelleen, kunnes kehä pitää sisälleen koko maailmankaikkeuden.

Ympäristöetiikan perusteet on kattava perusteos, joka sisältää teo-

reettisiä kehiä tieteestä ja filosofi-
asta lännen ja idän uskonnollissä-
vytteiseen ajatteluun. Joku voi pitää
huonona Oksasen esittelevää tyy-
liä, joka pidättäytyy kannanotois-
ta. Toisaalta tämä siirtää valinnan
ja vastuun lukijalle, jonka on itse
päättävä, minkä kannan tai kan-
tojen synteessin valitsee.

**Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja krii-
tikko.**